

10 ДӘРІС ҰЗАҚ МЕРЗІМДІ АКТИВТЕРДІ БАҚЫЛАУ ЖӘНЕ АУДИТ

Ұзақ мерзімді активтер – бұл кәсіпорынның қаржылық есептілігінде бір жылдан астам уақыт бойы қолданылатын активтер, олардың көмегімен экономикалық пайда алынады. Ұзақ мерзімді активтерге негізгі құралдар мен материалдық емес активтер жатады. Ұзақ мерзімді активтерді бақылау және аудит олардың тиімді басқарылуын қамтамасыз ету, құнын өзгерту, қолданылу деңгейі және амортизацияны дұрыс есептеу арқылы ұйымның қаржылық жағдайын нығайтуға бағытталған маңызды қадамдардан тұрады.

Негізгі құралдар аудитінің мақсаты – ұйымның негізгі құралдарына қатысты қаржылық және басқарушылық есептілікті объективті, нақты және сенімді түрде көрсетуін қамтамасыз ету.

Аудиттің міндеттері:

- Негізгі құралдардың тіркелу дұрыстығын тексеру.
- Құнның дұрыс есептелуі мен амортизациялық аударымдардың есептеу әдістерін тексеру.
- Негізгі құралдардың сақталуын, түгендеу және жөндеу операцияларын бақылау.
- Негізгі құралдардың кірісі мен шығысын есепке алу тәртібін зерттеу және олардың құжаттық дәлелденуін қамтамасыз ету.

Материалдық емес активтер аудитінің мақсаттары мен міндеттері

Мақсаты – ұйымның материалдық емес активтерінің заңды, экономикалық, қаржылық тұрғыдан дұрыс есепке алынуын, сақталуын және қолданылуын тексеру.

Аудит міндеттері:

- Материалдық емес активтердің анықтамаларын, тіркелу және есепке алу ережелерін түсіндіру.
- Активтердің құнының өзгеруі мен амортизация есептеу тәртібін зерттеу.
- Материалдық емес активтердің кірісі, қозғалысы және шығарылуы бойынша құжаттар мен операцияларды тексеру.
- Лицензия, патент және зияткерлік меншік құқықтарының есепке алынуын бақылау.

Негізгі құралдар мен материалдық емес активтердің түсуі, құнының өзгеруі

Түсуі: Негізгі құралдар және материалдық емес активтер ұйымға сатып алу, сыйға алу немесе үлес қосу арқылы кіреді. Түсу операциялары есепке алынғанда активтің бастапқы құны есептеледі, оған жеткізу, монтаждау және іске қосу шығындары кіреді.

Құнның өзгеруі: Активтердің нарықтық құнының өзгеруі, қайта бағалау, амортизация, бағалауды есепке алу нәтижелері арқылы жүзеге асырылады. Мысалы, негізгі құралдар қайта бағалау жүргізу арқылы ағымдағы құнына сәйкес өзгереді.

Амортизациялық аударымдар сомасының есептелуі

Амортизациялық аударымдар – ұзақ мерзімді активтердің пайдалану мерзімінде олардың құнын кезең-кезеңімен есептен шығару әдісі. Бұл есептеулер келесі әдістермен жүзеге асырылады:

- Тікелей сызықтық әдіс
- Өндірістік әдіс
- Қалдықтың азаю әдісі

Әрбір әдісті таңдау активтің пайдалану мерзімі мен пайдалану қарқындылығына байланысты. Амортизацияның дұрыс есептелуі қаржылық есептіліктің шынайылығын және шығындардың нақты есепке алынуын қамтамасыз етеді.

Сақталуы мен түгендеу процесі

Негізгі құралдар мен материалдық емес активтердің сақталуын тексеру үшін ұйым түгендеу шараларын жүргізеді. Түгендеу процесі келесі міндеттерді атқарады:

- Активтердің нақты бар-жоғын анықтау.

- Құжаттағы және іс жүзіндегі мәліметтердің сәйкестігін тексеру.
- Жоғалту немесе артық қалдықтарды анықтау.

Түгендеу нәтижелері бойынша ұйым активтердің саны мен құнын нақтылайды, ал бұл бухгалтерлік есепке дұрыстығын енгізуге мүмкіндік береді.

Ұзақ мерзімді активтердің қозғалысы мен шығуы бойынша операцияларды тексеру

Ұзақ мерзімді активтердің қозғалысы – олардың орналасу, пайдалану немесе басқа меншік иесіне беру процестері. Олардың дұрыс құжатталуы ұйымның активтерге қатысты қаржылық есептілігі мен ішкі бақылаудың дұрыстығын қамтамасыз етеді. Шығуы – активті сату, жою немесе қайта бағалау арқылы активтің ұйым балансынан шығарылуы. Шығу операцияларын дұрыс жүргізу мен құжаттау ұйымның қаржылық есептілігіне әсер етеді.

Негізгі құралдарды жөндеу бойынша операциялардың аудиті

Негізгі құралдарды жөндеу – олардың ұзақ мерзімділігін қамтамасыз етудің маңызды бір бөлшегі. Жөндеу операциялары келесідей бөлінеді:

- Ағымдағы жөндеу: активтің қалыпты жұмыс күйінде болуын қамтамасыз етеді.
- Күрделі жөндеу: негізгі құралдардың тиімділігін арттырады және амортизация есептеу мерзімін ұзартады.

Жөндеу операциялары аудитінің негізгі міндеттері:

- Жөндеу шығындарының заңдылығын тексеру.
- Жөндеу бойынша жасалған келісім-шарттардың және шығын құжаттарының дұрыстығын бақылау.
- Жөндеу шығындарының тиімділігін талдау және қаржылық есепке енгізілуін қамтамасыз ету.

Ұзақ мерзімді активтерді аудит және бақылау олардың тиімді басқарылуын қамтамасыз етуге, амортизациялық аударымдардың дұрыстығын тексеруге және ұйымның қаржылық жағдайының тұрақтылығын нығайтуға көмектеседі.